

اثر جهانی شدن بر رشد اقتصادی

کمال عبدی

کارشناسی ارشد علوم اقتصادی- دانشکده اقتصاد- دانشگاه پیام نور واحد دیواندره - کردستان- ایران

چکیده

پدیده جهانی شدن یکی از بحث انگیزترین موضوعات فراروی کشورها در عصر کنونی است که در مورد آن اختلاف نظرهای بسیاری وجود دارد و بررسی آثارو پیامدهای گسترده این فرایندبرابعد مختلف حیات انسانی از جمله آثار سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی آن توجه خاص اندیشمندان، سیاستمداران، اقتصاددانان و متولیان فرهنگی جهان را به خود جلب کرده است. این بررسیها، قبل از همه نیازمند کمی کردن این پدیده و ساخت و به کارگیری شاخصهای مناسب برای اندازه گیری آن می باشد. جهانی شدن از مقوله هایی است که توجه تعداد زیادی از دانشمندان عصر حاضر را به خود جلب نموده است و در عرصه اقتصاد وجود سازمانهای بین المللی قوی نظیر: بانک جهانی، صندوق بین المللی پول و سازمان تجارت جهانی که اقتصاددانان آن را سازمان ملل اقتصادی نام نهاده اند؛ بر این باورند که جهانی شدن اقتصاد واقعیتی انکار ناپذیر است که اگر هر کشور و حتی منطقه ای در هر کشور نتواند خود را با آن منطبق کند؛ عاقبت دچار خسران میشود. از آنجا که براساس مطالعات انجام گرفته، جهانی شدن و تجارت آزاد احتمالاً رشد و توسعه اقتصادی را در پی دارد، از اینرو رهبران سیاسی و اقتصادی را بر آن میدارد، تا برای عبور از وضعیت نابسامان اقتصادی کنونی در عوض سیاستهای حمایتی به رقابت در بازارهای خارجی روی آورند. هدف اصلی از انجام این تحقیق بررسی اثر جهانی شدن بر رشد اقتصادی در کشورهای در حال توسعه میباشد. بدین منظور اطلاعات مربوط به 15 کشور در حال توسعه در بازه زمانی 2017 - 2007 جمع آوری گردید. نتایج نشان میدهد که جهانی شدن اثر مثبت و معناداری بر رشد اقتصادی در کشورهای مورد مطالعه داشته است.

واژه‌های کلیدی: مدیریت کیفیت زنجیره تامین، مدیریت کیفیت تامین کنندگان، مدیریت استراتژی.

مقدمه و بیان موضوع :

جهانی شدن^۱ - واژه رایج دهه ۱۹۹۰ میلادی - یکی از مناقشه آمیزترین موضوعات در علوم اجتماعی است که هرچند در مورد آن بحث های زیادی صورت گرفته است ولی هنوز تعریفی جامع و فراگیر - که دربردارنده کلیه جوانب این پدیده باشد - ارائه نشده است و همچنان پیرامون تعریف آن مشاجرات و ابهامات فراوانی مشاهده می شود.

برخی نویسندگان جهانی شدن را "مرحله ای از سرمایه داری" و یا "مدرنیته اخیر" خوانده و برخی آن را "یک راه جدید تفکر" معرفی کرده اند. در عین حال گاه با تعاریفی نسبتاً "دقیق مواجه می شویم که آنها نیز نمی توانند ابهامات پیرامون این کلمه را کاملاً" بزایند و ضمناً علیرغم برخی همپوشانی ها، بسیار متفاوت و مختلفند. [۱]

"پراتون"^۲، جهانی شدن را فرایندی از تحول می داند که مرزهای سیاسی و اقتصادی را کمرنگ کرده، ارتباطات را گسترش داده و تعامل فرهنگها را افزون می نماید. به نظر وی جهانی شدن پدیده ای چند بعدی است که آثار آن قابل تسری به فعالیتهای اجتماعی، اقتصادی، سیاسی، حقوقی، فرهنگی، نظامی و فنآوری است و همچنین فعالیتهای اجتماعی همچون محیط زیست را متأثر می کند [۲]. و به نظر "مالکوم واترز"^۳ جهانی شدن فرایندی اجتماعی است که در آن قید و بندهای جغرافیایی که بر روابط اجتماعی و فرهنگی سایه افکنده است از بین می رود و مردم به طور فزاینده از کاهش این قید و بندها آگاه می گردند [۳]. برخی دیگر جهانی شدن را معادل "غربی سازی"^۴ یا "تجدد"^۵ بویژه در شکل آمریکایی آن دانسته اند. در این معنا جهانی شدن پویشی است که طی آن ساختارهای اجتماعی مدرنیته (سرمایه داری، عقلگرایی، صنعتی شدن، دیوانسالاری و ط) در سرتا سر جهان گسترش می یابد و فرهنگهای قدیمی و پایبسته های بومی نابود می گردند. در این معنا است که گاهی جهانی شدن را امپریالیسم "مک دونالد"، "هالیوود" و "سی ان ان" نام نهاده اند. البته این تعبیر بیشتر در مباحث مربوط به امپریالیسم استعماری مطرح می گردد که در این زمینه جهانی شدن را با فرایند همگون سازی مرتبط میدانند. "مارتین خور"^۶ معتقد است که جهانی شدن در این معنا، همان چیزی است که چندین قرن در جهان سوم "مستعمره سازی"^۷ خوانده می شد. [۴]

الف) جهانی شدن اقتصاد :

یکی از پدیده های بسیار قابل توجه دهه های اخیر در اقتصاد جهانی، در هم آمیزی و ادغام متزاید اقتصادهای ملی در اقتصاد جهانی است که آثار آن را می توان در افزایش بازرگانی بین المللی، جهانی شدن تولید و جریان سرمایه گذاری مستقیم خارجی (FDI) ملاحظه کرد. در نیمه دوم دهه ۱۹۸۰ متوسط رشد سالانه مبادله کالا در سطح جهان دو برابر رشد تولید جهانی بوده که این نسبت در نیمه اول دهه ۱۹۹۰ به سه برابر افزایش یافته است. سرمایه گذاری مستقیم خارجی نیز شاهد رشدی چشمگیر بوده است و در سال ۱۹۹۷ به ۴۰۰ میلیارد دلار بالغ گردیده که هفت برابر میزان آن در دهه ۱۹۷۰ است. انتقالات پرتفو^۸ و دیگر اشکال کوتاه مدت سرمایه نیز از رشدی اساسی برخوردار گردیده و هم اکنون میزان ناخالص این جریانهای سرمایه ای به بیش از ۲ تریلیون دلار در سال رسیده است که تقریباً ۳ برابر مقدار آن در دهه ۱۹۸۰ می باشد [۵].

متعاقب مقررات زدایی در بازارهای مالی در سراسر جهان و تحول رو به گسترش تکنولوژی اطلاعات، بازارهای مالی نیز به سرعت آزادسازی شده اند و با بین المللی شدن روز افزون خدماتی چون بانکداری، بیمه، تبلیغات، حسابداری، ارتباطات و رسانه های همگانی الگوهای مصرف و تقاضا در سراسر جهان دگرگون گشته و با حضور گسترده شرکتهای چند ملیتی وسایل ادغام هر چه بیشتر در اقتصاد جهانی فراهم گردیده است. [۶]

¹ Globalization

² Perraton

³ Malcom Waters

⁴ Westernization

⁵ Modernization

⁶ Martin Khor

⁷ Colonization

⁸ Portfolio

در این قسمت به برجسته ترین بعد جهانی شدن یعنی مفهوم جهانی شدن اقتصاد می پردازیم. در باره این مفهوم نیز همانند جهانی شدن، به تعاریف و برداشت های گوناگونی بر می خوریم. اولین برداشت معمول از جهانی شدن اقتصاد، معنایی مترادف با "بین المللی شدن"^۱ است که رشدمبادلات و تعاملات بین المللی را مد نظر قرار می دهد [۷]. در دومین کاربرد، جهانی شدن (اقتصاد) معادل "آزادسازی"^۲ ملاحظه شده است. در این نگرش، جهانی شدن به "فرایند حذف محدودیتهای تحمیل شده از ناحیه دولت بر روابط خارجی کشورها به منظور دستیابی به یک اقتصاد جهانی باز و بدون مرز اشاره دارد. به عبارتی دیگر، در این کاربرد، منظور از جهانی شدن فرایند ادغام^۳ در اقتصاد بین الملل می باشد. شواهدی از چنین جهانی شدن در دهه های اخیر را می توان در کاهش گسترده یا حتی حذف کامل موانع بر سر راه تجارت، محدودیتهای ارزهای خارجی، کنترل سرمایه و نیز حذف روادید برای شهروندان برخی کشورها مشاهده نمود. [۸]

صندوق بین المللی پول (IMF)، جهانی شدن را "رشد وابستگی متقابل اقتصادی کشورها در سراسر جهان از طریق افزایش حجم و تنوع مبادلات کالا و خدمات و جریان سرمایه در ماوراء مرزها و همچنین از طریق پخش گسترده تر و سریعتر تکنولوژی"^۴ می داند [۹]. با توجه با تعاریف پیش گفته، جهانی شدن اقتصاد را می توان فرایندی در نظر گرفت که در آن مرزهای اقتصادی میان کشورها هر روز کمرنگتر می شود و تحرک روز افزون منابع، تکنولوژی، کالا، خدمات، سرمایه و حتی نیروی انسانی در ماوراء مرزها سهل تر صورت می گیرد و در نتیجه به افزایش تولید و مصرف در کشورها می انجامد [۱۰] و نهایتاً "تعریف ذیل را می توان تعریفی نسبتاً جامع و رسا از جهانی شدن اقتصاد در نظر گرفت.

جهانی شدن اقتصاد، فرایند ادغام اقتصادهای ملی در یک اقتصاد فراگیر جهانی است که در آن عوامل تولید (نیروی کار و سرمایه)، تکنولوژی و اطلاعات، آزادانه از مرزهای جغرافیایی عبور می کند و محصولات تولیدی (اعم از کالاها و خدمات) نیز آزادانه به بازارهای کشورهای مختلف وارد می شود. از مشخصه های اصلی این فرایند اتکا بیشتر به نظام بازار و خصوصی سازی^۴ و آزاد سازی در ابعاد مختلف آن اعم از آزادسازی تجاری، بازارهای مالی و سرمایه گذاری مستقیم خارجی می باشد.

ب) شاخصهای جهانی شدن:

جهانی شدن مفهومی است چند بعدی که ابعاد مختلف حیات انسانی از جمله ابعاد اقتصادی، فرهنگی، سیاسی و زیست محیطی را شامل می شود. بنابراین در یک معنای کلی می توان جهانی شدن را افزایش وابستگی متقابل اجزاء دور از هم (اعم از انسانها، کشورها، شرکتهای و غیره) دانست. اما چگونه می توان این سطوح وابستگی متقابل را اندازه گیری کرد و پیامدهای گوناگون آن را مورد ارزیابی قرار داد؟ میزان مشارکت یک کشور خاص از جنبه های مختلف در فرایند جهانی شدن چگونه مشخص می شود؟ و از چه راهی می توان مطمئن شد که جهانی شدن پدیده ای است واقعی و در حال وقوع و نه انگاره ای ذهنی و افسانه ای؟ و بالاخره چگونه می توان دریافت که آیا در دنیای واقعی، جهانی شدن در حال گسترش و پیشرفت است یا بر عکس. بدون تردید، ارائه پاسخ منطقی به اینگونه سوالات مستلزم در اختیار داشتن شاخص مناسب از جهانی شدن می باشد.

البته همانگونه که در مفهوم جهانی شدن گذشت، جهانی شدن اقتصاد تنها به تجارت، سرمایه گذاری و مالیه بین الملل منحصر نمی شود بلکه شامل جریانهای خدمات، تکنولوژی، و اندیشه ها در ماوراء مرزهای ملی نیز می گردد. بنابراین منطقی است که شاخصهای مختلفی از جهانی شدن وجود داشته باشد که هر یک ابعاد مختلفی از این فرایند را پوشش دهد. از طرفی دیدیم جهانی شدن اقتصاد را می توان مترادف با آزادسازی اقتصادی در سطوح ملی و بین المللی دانست. منظور از آزادسازی ملی، خصوصی سازی، کاهش مداخله دولت در اقتصاد و حرکت به سوی بازار آزاد است و مراد از آزادسازی بین المللی کاهش موانع بر سر راه تجارت کالاها و خدمات، جریانهای سرمایه و انتقال تکنولوژی می باشد. باین تعریف از جهانی شدن، تمامی

1 Internationlization

2 Liberalization

3 Integration

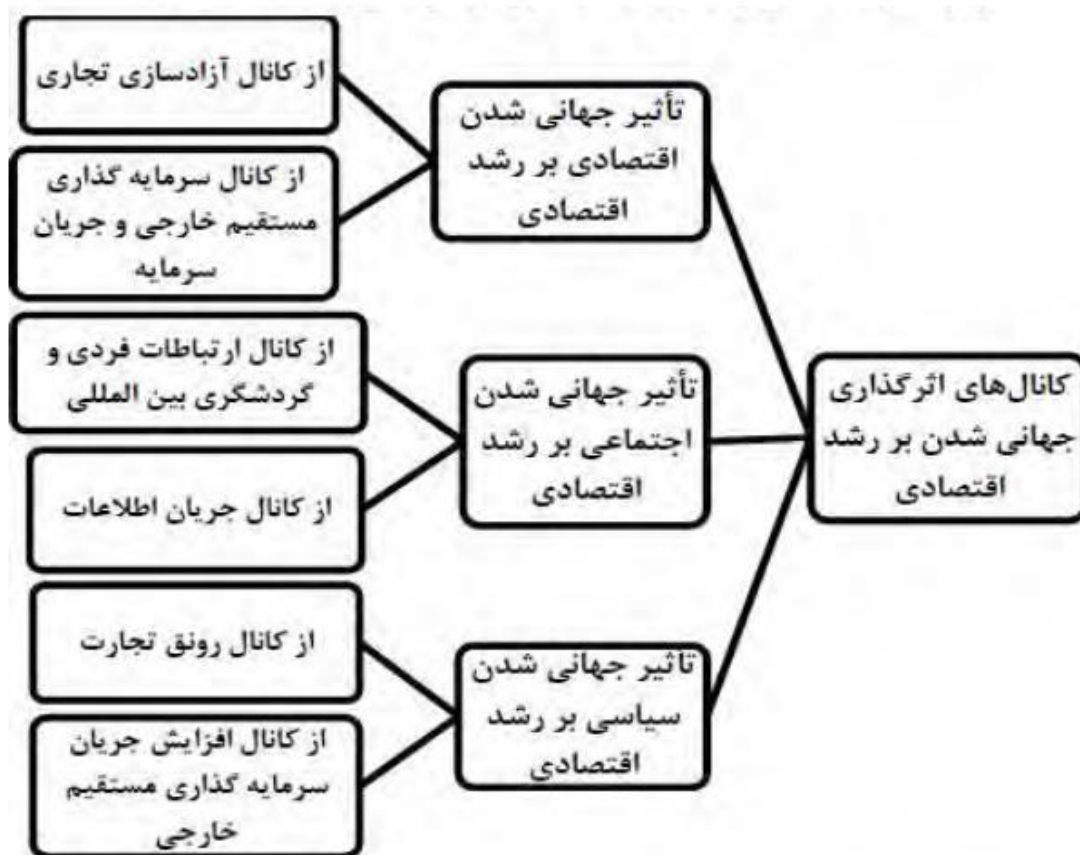
4 Privatization

شاخصهای آزادی اقتصادی ونیز شاخصهای باز بودن تجاری و مالی در شمار شاخصهای جهانی شدن قرار می گیرند . تاکنون شاخصهای زیادی از جهانی شدن و آزادسازی تعریف و ارائه گردیده است که برخی نسبتا جامع و مرکب از چندین شاخص فرعی و برخی دیگر شاخصهایی ساده می باشند . در بخش بعد ، شاخصهایی از جهانی شدن که در ادبیات تجربی اقتصادی شیوع و کاربرد فراوان دارد ، در دو طبقه بندی کلی با نامهای شاخصهای ترکیبی و شاخصهای غیر ترکیبی ارائه می گردد .

ادبیات و پیشینه تحقیق

اگر فرایند جهانی شدن را وجهه بارز تحولات حوزه های انسانی و اطلاعاتی در سه دهه اخیر در نظر بگیریم، به اذعان بسیاری از صاحب نظران آنچه هسته مرکزی این فرایند را تشکیل میدهد، درهمنیدگی اقتصادی و تغییر سطح و کیفیت رشد اقتصادهاست « .چیچینیسکی» استاد دانشگاه کلمبیا، از تعبیر انقلاب دانش بهره میبرد و به دگرگون شدن رشد مبتنی بر انرژی و منابع فیزیکی به رشد اقتصادی دانشبر اشاره میکند .در چنین فضایی بهره مند شدن و پیشرو بودن اقتصادها(در سطح کلان و ملی)با توجه به فرصتهای جهانی تنها به موجودی عوامل سنتی تولید وابسته نیست. وین هولد و راوچ (۱۹۹۱) با انجام مطالعه های روی ۹۹ کشور کمتر توسعه یافته در بخش صنعت به بررسی رابطه میان آزادی تجاری، بهرهوری و رشد اقتصادی پرداختند .نتایج به دست آمده گویای وجود رابطه مثبت میان آزادی تجاری و رشد اقتصادی بوده و رابطه میان آزادی تجاری و بهره وری نیز مثبت و معنی دار بوده است. رضوی و سلیمفیر (۱۳۹۲) با استفاده از روش Var به بررسی اثر جهانی شدن بر رشد اقتصادی در ایران پرداختند و نشان دادند که شاخصهای آزاد سازی تجاری و مالی تأثیر مثبت و معناداری بر رشد اقتصادی دارند. جان استوارت میل اثر تجارت را به دو شکل مستقیم و غیرمستقیم تفکیک می نماید. اثر مستقیم تجارت باعث استفاده ی بیشتر از عوامل تولید و کارایی بیشتر در سطح بین المللی میشود اما اثر غیرمستقیم آن به گسترش بازار کالاها و خدمات و افزایش ابداعات و بهره وری و افزایش انباشت سرمایه مربوط می شود . کینگ(نشریه علمی پژوهشی مؤسسه ی پژوهش های بازرگانی، ۱۳۸۸ در خصوص منافع حاصل از تجارت و تأثیر آن بر رشد اقتصادی معتقد است که تجارت این فرصت را ایجاد میکند. که کشورها در تولید کالاهایی که عوامل تولید آن کالاها در آن کشور موجود است، تخصص کسب نمایند .همچنین تجارت کشورهای در حال توسعه را که بازارها در آنها کوچک است و دارای هزین ههای بالای تولید می باشند، با صرفه های مقیاس اقتصادی مواجه مینماید و با استفاده از روابط تجاری صادرات را افزایش میدهد و صرفه های اقتصادی هزینه ها را کاهش می دهد.

شهری و یاوری (۲۰۰۸) همگرای اقتصادی منطقهای و تاثیر آن بر سرمایه گذاری و رشد اقتصادی در کشورهای عضو منا در دوره ۲۰۰۷-۲۰۱۷ مورد بررسی قرار داده اند .نتایج تحقیق بیانگر این است که همگرایی منطقهای بر سرمایه گذاری و رشد اقتصادی آنها تاثیر مثبت دارد .آذربایجانی ۲۰۰۹ اثر همگرایی اقتصادی منطقهای را بر رشد کشورهای حوزه دریای خزر با استفاده از داده های سری زمانی مقطعی در سال های ۲۰۰۷ ، ۲۰۱۵ ، ۲۰۱۶ مورد بررسی قرار داده است .نتایج بیانگر اثر مثبت همگرایی های منطقهای بر رشد اقتصادی این کشورها است .رمضانپور (۲۰۱۰) رابطه بین جهانی شدن اقتصاد و اشتغال را در ۱۵ کشور برای دوره ۲۰۰۷-۲۰۱۷ را از طریق ضریب همبستگی و آماره t مورد بررسی قرار داده است

محورهای اثرگذاری جهانی شدن بر رشد اقتصادی

ضرغامی (۱۳۷۰) در مطالعه ای به بررسی رابطه میان باز یودن تجاری و رشد اقتصادی در ایران طی دوره ۱۳۴۱-۱۳۶۵ با استفاده از الگوی خود توزیع با وقفه هاب گسترده پرداخت. نتایج این مطالعه نشان داد که نرخ رشد اقتصادی بلند مدت در شرایط وجود تجارت خارجی بیشتر از نرخ رشد بدون تجارت خارجی است.

جلال نائینی و محمدی (۱۳۸۹) در مطالعه ای به بررسی رابطه میان تجارت خارجی و رشد اقتصادی طی دوره زمانی ۱۳۷۱-۱۳۸۸ برای کشورهای نفت خیز از جمله ایران پرداخت. نتایج این مطالعه که به روش پنل دیتا انجام گرفته بود نشان داد که تجارت خارجی باعث رشد اقتصادی در کشورهای مورد مطالعه میشود. اما این اثر در دسته کشورهای نسبت به کشورهای صنعتی کوچکتر است.

روش شناسی تحقیق

این تحقیق بر اساس اهداف، از نوع تحقیقات کاربردی است که هدف از آن توسعه دانش کاربردی در یک زمینه خاص است، به عبارت دیگر تحقیقات کاربردی به سمت کاربرد عملی دانش هدایت می شود (سرمد، بازرگان، حجازی، ۱۳۸۵) البته این مطالعه از نظر روش کار از نوع علی پس از وقوع (پس رویدادی) میباشد.

معرفی مدل و متغیرهای به کار رفته

مدل به کار رفته در این مطالعه به صورت زیر است:

$$Y = \beta_0 + \beta_1 Glo_{it} + \beta_2 DC_{it} + \beta_3 FDI_{it} + \beta_4 Gov_{it} + \mu_i + \varepsilon_{it} \quad (1)$$

متغیرهای به کار رفته در مدل نیز به شرح زیر است:

Y نشان دهنده سطح تولید سرانه برای کشور i در سال t است.

b_0 مقدار ثابت و b_1 مقدار ضریب برآوردی برای هر یک از متغیرهای توضیحی است. متغیر (Glo) نشانگر شاخص جهانی شدن و DC بیان کننده اعتبارات تامین شده به وسیله بانکهای داخلی، که به عنوان معیاری برای آزادی مالی بکار رفته است. FDI - سرمایه گذاری مستقیم خارجی و Gov مخارج مصرفی دولت است. μ_i اثر ویژه هر کشور را نشان میدهد که نسبت به زمان ثابت و بدون تغییر است و ε_{it} نیز همان جزء اخلال و خطای کلاسیک خواهد بود.

وقتی از داده های پانلی استفاده میشود، باید آزمونهای مختلفی برای تشخیص روش تخمین مناسب انجام داد. رایجترین آزمون در این زمینه آزمون چاو و آزمون هاسمن است. آزمون چاو برای آزمون بین روش حداقل مربعات معمولی و مدل آثار ثابت به کار میرود. مفروضات این مدل به صورت زیر است:

$$H_0 = \mu_1 = \mu_2 = \dots = \mu_{n-1} = 0$$

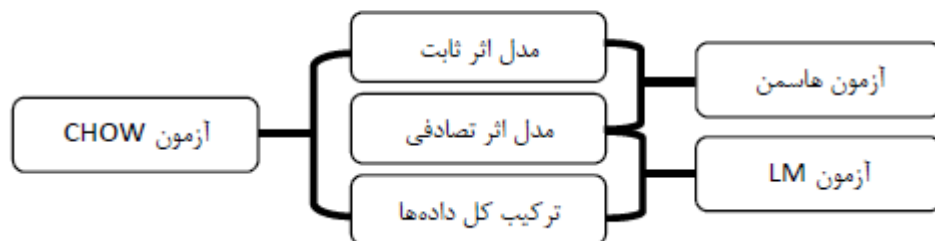
$$H_1 = \text{Not}$$

(۲)

μ ضریب متغیر مجازی در مدل آثار ثابت است. در این آزمون، فرضیه صفر بیانگر یکسان بودن ضرایب و عرض از مبدأ در داده های مورد مطالعه است. از این رو، رد فرضیه صفر مبین استفاده از داده های پانلی و عدم رد فرضیه صفر بیانگر استفاده از روش حداقل مربعات معمولی ادغام شده است. اگر در آزمون چاو تشخیص داده شود که میتوان برای تمام مقاطع یا زمانها در مطالعه، عرض از مبدأ های جداگانه در نظر گرفت، آنگاه باید به آزمون انتخاب بین تخمین با اثرات تصادفی گروهی یا زمانی نیز مبادرت ورزید. فرض اصلی در الگوی اثرات ثابت این است که جزء خطا میتواند با متغیرهای توضیحی همبسته باشد در حالی که در الگوی اثرات تصادفی فرض میشود که همبستگی بین جزء خطا با متغیرهای توضیحی وجود ندارد. آزمون هاسمن نیز از معیار کای دو

استفاده میکند در صورتی که احتمال آماره آزمون بیش از ۰٫۵ باشد، در سطح معنیداری ۰٫۹۵ درصد می توان اثرات تصادفی را به اثرات ثابت ترجیح داد؛ در غیر این صورت اثرات ثابت انتخاب میشود. فرایند بالا را به طور خلاصه میتوان به شکل زیر نشان داد.

شکل ۱: آزمونهای تشخیص در داده های ترکیبی

بررسی وجود همجمعی متغیرها در داده های ترکیبی نیز مهم است. در این مطالعه برای انجام آزمون همجمعی داده های ترکیبی، از روش کائو (۱۹۹۱) استفاده میشود. کائو آزمون همجمعی تعمیم یافته دیکی فولر را با این فرض که بردارهای همجمعی در هر مقطع همگن باشند، به صورت زیر ارائه کرد:

$$\hat{e}_{it} = \gamma \hat{e}_{it-1} + \sum_{j=1}^p J_j \Delta \hat{e}_{it-j} + v_{itp} \quad (3)$$

در رابطه ی فوق eit تخمین رابطه ی بلندمدت با روش داده های ترکیبی و P تعداد وقفهها در آزمون ADF است که اندازه ی آن بستگی به رفع خود همبستگی بین اجزاء خطا دارد. همچنین از ضریب متغیر تفاضل وقفه های آزمون و $vitp$ خطای معادله ی تخمین زده شده فوق است. به عبارتی دیگر در این آزمون مانند آزمونهای $df7$ و dft پس از رابطه ی بلندمدت، خطای تخمین محاسبه و سپس با استفاده از رابطه ی فوق آزمون ADF انجام میشود. فرضیات این آزمون مانند فرضیات آزمونهای $df7$ و dft

است و آماره ی آزمون دارای توزیع t استاندارد با استفاده از جدول توزیع γ است. به عبارت دیگر پس از محاسبه رابطه ی (۳) معنیداری ضریب t استاندارد آزمون می شود.

یافته های تحقیق

نمونه ی مورد بررسی در این مطالعه شامل ۱۵ کشور منتخب از میان کشور های در حال توسعه است. که از حداکثر داده های موجود طی دوره زمانی ۲۰۰۷-۲۰۱۷ میلادی برخوردارند که برای برآورد مدل از آنها استفاده خواهد شد.

جدول ۱: لیست کشور های مورد مطالعه

N	کشور	N	کشور	N	کشور	N	کشور
۱	پاناما	۱۱	ایران	۲۱	اندونزی	۳۱	پاراگوئه
۲	آنگولا	۱۲	پرو	۲۲	ویتنام	۳۲	مصر
۳	کاستاریکا	۱۳	لبنان	۲۳	اوکراین	۳۳	آفریقا
۴	بنگلادش	۱۴	نیجریه	۲۴	رومانی	۳۴	بولیوی
۵	بحرین	۱۵	مالاوی	۲۵	هند	۳۵	سنگاپور
۶	برزیل	۱۶	سنگال	۲۶	قزاقستان	۳۶	آرژانتین
۷	کامرون	۱۷	نیکاراگوئه	۲۷	ونزوئلا	۳۷	اروگوئه
۸	چاد	۱۸	اوکراین	۲۸	جامائیکا	۳۸	الجزایر
۹	شیلی	۱۹	ترکیه	۲۹	اردن	۳۹	پرو
۱۰	چین	۲۰	تونس	۳۰	اوگاندا	۴۰	نیکاراگوئه

با توجه به آنچه بیان شد الگوی مورد نظر با استفاده از روش پانل دیتا برآورد میشود. نتایج تخمین مدل برآوردی در ادامه آمده است. چنانچه متغیرهای سری زمانی ناپایا باشند، برآورد ضرایب به یک رگرسیون کاذب میانجامد. در مرحله اول به منظور جلوگیری از انجام رگرسیون کاذب، آزمون ریشه واحد و همجمعی پانل بر روی متغیرهای مدل صورت میگیرد. در این پژوهش از آزمون لوین، لین و چو استفاده میشود. فرضیه صفر آزمون، بیانگر نامانایی متغیرها است.

برای اثبات کاذب نبودن رگرسیون در این مطالعه از آزمون همجمعی کائو استفاده میشود. مقدار آمار t در آزمون کائو برابر با (۴،۳۲-) و مقدار P -Value برابر با (۰،۰۰۰) به دست آمده است که وجود همجمعی برآورد مدل به روش اثرات ثابت را تأیید میکند. پس از اطمینان وجود رابطه همجمعی در ادامه به منظور تخمین مدل، لازم است تا نوع روش تخمین پانل دیتا تعیین شود. بنابراین، ابتدا برای تعیین وجود یا عدم وجود عرض از مبدأ جداگانه برای هر یک از این کشورها از آماره F استفاده شده است. سپس، برای آزمون اینکه مدل با بهره گیری از روش اثرات ثابت یا اثرات تصادفی برآورد شود، از آزمون هاسمن استفاده شده است. نتایج حاصل از آزمون F ، را تأیید میکنند. همچنین نتایج آزمون هاسمن بیانگر تأیید مدل اثر ثابت در برابر اثر تصادفی است. جدول ۲ نتایج آزمون چاو و هاسمن را نشان میدهد.

جدول (۲): نتایج آزمون‌های چاو و هاسمن

نوع آزمون	آماره آزمون	سطح معناداری	نتیجه آزمون
آزمون چاو	۹۲۹٫۵	۰٫۰۰۰	تأیید مدل اثر ثابت در برابر مدل داده‌های تلفیقی
آزمون هاسمن	۸۲٫۸۷	۰٫۰۰۰	تأیید مدل اثر ثابت در برابر اثر تصادفی

منبع: نتایج تحقیق

نتایج برآورد مدل با اثرات ثابت نیز در جدول ۳ نشان داده شده است.

جدول ۳: برآورد مدل تحقیق با اثرات ثابت

متغیر وابسته: Y			
آزمون داده‌های ترکیبی			متغیر توضیحی
Prob	آماره t	ضریب	
۰٫۰۰۰۰	۳۷٫۰۷۵۵۴	۳۷۵۱٫۰۷۷	مقدار ثابت
۰٫۰۱۱۶	۲٫۵۳۰۵۱۵	-۰٫۹۸۴۸۵۱	OPEN _{it}
۰٫۰۴۶۷	۱٫۹۹۲۰۳۲	۲٫۴۷۳۳۱۵	FDI _{it}
۰٫۰۰۰۰	-۹٫۰۰۱۶۱۰	-۲۱٫۹۲۳۸۴	GOV _{it}
۰٫۰۰۰۰	۲۲٫۹۸۷۷۵	۴۵٫۴۶۷۵۵	GLO _{it}
	۲۱۸۵٫۲۹۶		آماره F
	۰٫۰۰۰۰		P-value
	۰٫۹۹۵۸۸۱		R ^۲
	۰٫۹۹۵۴۲۵		R ^۲ تعدیل شده

نتیجه گیری:

جهانی شدن واقعیتی کلی است که ابعاد مختلف سیاسی، فرهنگی اقتصادی و... را شامل می شود و در واقع باید آن را به مثابه یک نظام اجتماعی نوین دید که کارکردهای مختلفی در ابعاد گوناگون دارد بسیاری از صاحب نظران بر این باورند که جهانی شدن بیشتر صبغه اقتصادی دارد و یکی از برجسته ترین تحولاتی که در سالهای اخیر به وقوع پیوسته همگرایی و ادغام اقتصادهای ملی در اقتصادهای جهانی بوده است که در پی پیشرفتهای تکنولوژیک و فناوری اطلاعات و در بستری از سیاستهای آزاد سازی به پیش رفته است.

از آنجا که جهانی شدن فرایندی چند بعدی است، منطقی است که شاخصهای مختلفی نیز برای آن وجود داشته باشد که هر یک ابعاد مختلفی از آن را پوشش دهد. در این مقاله چندین شاخص مختلف از جهانی شدن اقتصاد معرفی و تا حدودی نقد گردید که برخی چون شاخصهای فارین پالیسی، بنیاد هریتیج و مؤسسه فریزر نسبتا جامع و مرکب از چندین شاخص فرعی و برخی نیز شاخصهایی غیر ترکیبی و ساده اند.

آماره‌های موجود از کشورهای جهان و استفاده از چندین شاخص مختلف جهانی شدن حکایت از آن دارد که به طور کل، کشورهای طی سه دهه گذشته به سوی در هم آمیزی و ادغام هر چه بیشتر در اقتصاد جهانی پیش رفته اند و فرایند جهانی شدن در غالب کشورها در حال وقوع است. مقادیر برخی از این شاخصها نشان می دهد که کشورمان با داشتن یکی از بسته ترین اقتصادها، از فرایند جهانی شدن بر کنار مانده و تقریبا در انتهای صف کشورها قرار گرفته است. البته روال این شاخصها

در طول زمان و نیز مقدار شاخص نرخ درهم آمیزی تجاری کشورها در اقتصاد جهانی که نشان دهنده سرعت حرکت اقتصادها به سوی جهانی شدن است، حاکی از آن است که طی سالهای اخیر، ایران گامهایی هرچند کند و کوتاه در جهت جهانی تر شدن و ادغام بیشتر در اقتصاد جهانی برداشته است. بدیهی است، بررسی پیامدهای این روند و ارزیابی مثبت یا منفی بودن آن، مجال و فرصت دیگری را می طلبد.

منابع و مآخذ:

- ۱) ادواردز، سباستین، (۱۳۷۸). "سیاست تجاری، رشد و توزیع درآمد"، ترجمه شاپور محمدی، پژوهشنامه بازرگانی، شماره ۱۳
- ۲) بهکیش، محمد مهدی، (۱۳۹۵). اقتصاد ایران در بستر جهانی شدن، تهران، نشر نی
- ۳) بهکیش و پرهیزگار، (۱۳۹۳). "چگونگی محاسبه تعرفه معادل در حذف موانع غیر تعرفه ای و یکسان سازی حمایتها" مجله برنامه و بودجه ۵۷ - ۵۶.
- ۴) جانسون و هولمز و پاتریک، (۱۳۷۹). "شاخص اقتصادی سال ۱۹۹۹"، ترجمه محمد ابراهیم امین، مجله برنامه و بودجه، شماره ۴۸.
- ۵) دادگر، یدالله، (۱۳۹۷). "جهانی شدن اقتصاد و موضع ما"، هفته نامه عصرما، شماره ۲۳ و ۲۹.
- ۶) دلار، دیوید، (۱۳۸۱). "اقتصادهای در حال توسعه برونگرا واقعا سریعتر رشد می کنند: شواهدی از ۹۵ کشور در حال توسعه، ۱۹۷۶-۱۹۸۵"، ترجمه یدالله ابراهیمی فر، گزیده مسایل اقتصادی - اجتماعی، شماره ۱۳۰،
- ۷) گیلن، مائورو، (۱۳۹۰). "جهانی شدن، تمدن ساز، مخرب یا ناتوان"، ترجمه محمود دیبایی، ماهنامه آفتاب، شماره ۱۲ (۸ واترز، مالکوم، (۱۳۷۹). جهانی شدن، ترجمه اسماعیل مردانی گیوی و سیاوش مریدی، سازمان مدیریت صنعتی.
- 9) Andriamananjara, Shuby and John Nash; (1997). "Have Trade Policy Reforms Led to Greater Openness in Developing Countries?"; World Bank Policy research; Working Paper ;NO. 173 ; Feb.
- 10) Baldwin, R. (1989). "Measuring Nontariff Trade Policies"; NBER Working Paper, No. 2978.
- 11) Dollar, David; (1992). "Outward - Oriented Developing economies Really Do Grow More Rapidly: Evidences from 95 LDCs; 1976 - 1985"; Economic Development and Cultural Change; pp 523 - 544
- 12) Edwards, Sebastian. "Openness, Productivity and Growth: What Do Really Know?"; NBER Working Paper No. 5973; P. 6: Available at <http://www.nber.org>
- 13) Edwards, Sebastian; (1993). "Openness, trade liberalization and Growth in Developing Countries"; journal of Economic Literature; Vol. XXXI; Sep.
- 14) Fraser Institute; (2011). Economic Freedom of the World: 2001 Annual Report; Available at <http://www.fraserinstitute.org>
- 15) Gwartney, J and C. Skipton and R. Lawson, (2011). "Openness and Economic Growth"; Working paper Presented at 2000 Southern Economics Association Annual Meeting
- 16) Harrison, Ann; (1996). "Openness and Growth: A Time Series Cross - Country Analysis for Developing Countries"; J. of Development Economics; Vol. 48.
- 17) O'Rourke, Kevin H.; (2013). "Measuring Protection: A Cautionary Tale"; J. of Development Economics Vol. 53.
- 18) Pirtchet, Lant; (2016). "Measuring Outward Orientation in LDCs: Can It Be Done?"; J. of Development Economics; Vol. 49.

- 19) Rao , J. , Mohan ;(2002).” Openness, Poverty and Inequality” ;Back Ground Paper Prepared for the Human Development Report (1999) ; New York ; UNDP ; May . Available at <http://www.fao.org/es/seminar/mohanrao.pdf>
- 20) Rodriguez and Rodrik,(2008). “Trade policy and Economic Growth: a Skeptic’s Guide to the Cross – National Evidence; NBER; WP No. 7081 Available at <http://www.nber.org>
- 21) Sachs Jeffrey and Andrew Warner ;(1995). Economic Reform and the Process of global integration; Brooking in Economic Activity.
- 22) Scholte,Jan Aart ;(2000). Globalization: A Critical Introduction; U.S.A; ST. Martin’ s press inc .
- 23) Splimbergo , Antonio and Luis J. London and M. Szekely, (۲۰۰۷).“ Income Distribution, Factor Endowments and Trade Openness”’; journal.of Development Economics, Vol.59, p. 96
- 24) Summers,R. and A. Heston;(۲۰۰۲).”A New Set of International Comparisons of Real Product and Price Levels: Estimators for 130 Countries,1950-1985;Review of Income and Wealth;34;March.
- 25) UNDP ;(1999). Human Development Report.
- 26) World Bank ;(1998). World Development Indicator; Washington; D.C. ; USA